

3029

5672.

SPRAWOZDANIE

WYDZIAŁU

TOWARZYSTWA SZKOŁY DLA
DOROSŁYCH ANALFABETÓW

NA KAZIMIERZU

ZA CZAS OD ZAŁOŻENIA AŻ DO KOŃCA

ROKU SZK. 1904/5.

KRAKÓW 1905.

NAKŁADEM TOWARZYSTWA SZKOŁY DLA DOROSŁYCH ANALFABETÓW.
Z Drukarni Józefa Fischera.

znany powszechnie jest faktem, że zatrważający stan nędzy materialnej i upośledzenia umysłowego ma swoje źródło głównie w niskim stopniu oświaty. Pomiedzy człowiekiem wykształconym a prostaczkiem, który umie czytać i pisać, niema tak wielkiej przepaści, jak między umiejącym czytać a człowiekiem analfabeta. Ten bowiem w porównaniu z człowiekiem czytającym jest jakby upośledzony ciemny obok człowieka, posiadającego najszlachetniejszy zmysł wzroku w stanie zdrowym, normalnym. Porusza on się w świetle, jak ślepy po omacku. Kto czytać i pisać umie, ten ma przystęp do wszystkich źródeł wiedzy, ten łatwo zdobywa mądrość życiową, ten w praktycznym życiu znajduje pomoc, radę lub wskazówkę. Analfabeta jest ułomnym kaleką pozbawionym źródła prawdziwych rozkoszy duchowych, istotą nader upośledzoną w swej godności ludzkiej, zdaną na łaskę drugich, dlatego staje się częstokroć ofiarą, cierpiącą ciężko na każdym kroku, doznaje upokorzenia w życiu towarzyskim i upośledzenia w życiu ekonomicznym wśród społeczeństwa cywilizowanego.

Właściwie między Żydami nie istnieją wcale analfabeci w dosłowym tego wyrazu znaczeniu, gdyż każdy z wyjątkiem chyba upośledzonych od urodzenia na umyśle, ślepych albo głucho-niemych, umie czytać po hebrajsku, jakkolwiek nie wszystko rozumie, co czyta, a nadto umie czytać i pisać hebrajskimi literami drukowanymi i pisany żargon żydowski. Analfabetyzm rozumie się więc u Żydów tylko odnośnie do języka krajowego, którym wprawdzie przeważnie choć niepoprawnie władają ustnie, ale nie piśmiennie.

Przyczyną tego jest, że przez wieki były dla nich szkoły krajowe zamknięte, a obecnie, skoro są dla nich przystępne, nie wszędzie wykonuje się wobec nich bezwzględnie przymusu szkolnego. Jak ciemne warstwy ludności wiejskiej, nie pojmując zbawiennych skutków, opierają się szczepieniu ochronnemu i wszelkim środkom profilaktycznym wobec chorób zakaźnych, mimo to, że czynią wśród nich nieraz srogie spustoszenia, tak też trzeba sto-

sować wobec nich przymus w sprawie oświaty, której błogiej działalności nie pojmują. Podobnie ma się rzecz z żydami, którzy przez tyle wieków ze strony społeczeństwa byli upośledzeni pod względem oświaty ogólnej a skazani tylko na kształcenie się w języku, w którym odmawiają modlitwę i odprawiają nabożeństwa.

Zmniejszanie licznego niestety zastępu upośledzonych, szerzenie światła umysłowego i moralnego jest zatem również obowiązkiem humanitarnym i ważnym, jak ochronne szczepienie zakaźnych chorób, jak niesienie ulgi cierpieniom fizycznym, jak szerzenie środków zaradczych przeciw groźnym chorobom zakaźnym

Uprzystępnienie druku i pisma najszerszym warstwom staje się obecnie tem konieczniejszym wobec nieustannego postępu wiedzy w każdej dziedzinie życia społecznego, wobec ciągłego wzrostu ruchu umysłowego, wynalazków technicznych i koniecznych wiadomości technicznych i fachowych dla każdego zawodu, aby klasy pracujące w naszym kraju mogły dotrzymać kroku w każdej gałęzi przemysłu zarobkowania.

Pragnąc przyczynić się do uobywatelnienia pewnej części ludności żydowskiej, podniesienia poziomu oświaty wśród niej, a tem samem do podźwignienia z nędzy materyalnej na korzyść ogółu ludności i przysporzenia pożytecznych jednostek społeczeństwu, poruszył p. Salomon Spitzer na posiedzeniu Wydziału Towarzystwa wsparcia biednych uczniów wyzn. mojż. w roku 1896 myśl założenia szkoły dla dorosłych analfabetów na Kazimierzu.

Mysł ta znalazła odrazu uznanie w łonie Wydziału a celem zorganizowania tej szkoły wydelegowano komisję, w skład której weszli pp. Dr Ludwik Lustgarten, Dr. Jan Albert Propper, Dr. Samuel Tilles, Dr. Adolf Tilles i Salomon Spitzer.

Komitet ukonstytuował się, wybierając przewodniczym Dra Proppera a sekretarzem Spitzera — i wniósł prośbę do c. k. Rady szkolnej krajowej, która też rezolucją z dnia 29. grudnia 1896 L. 30.042 (intymowaną pismem c. k. Rady szkolnej okr. z dnia 8. stycznia 1897 L. 30.) zezwoliła na otwarcie i utrzymywanie takiej szkoły (pod nadzorem c. k. Rady szk. okr.), zatwierdziła program nauki, który obejmuje naukę czytania i pisanie oraz elementarne zasady nauki rachunków w języku polskim a jako nauczycieli: Spitzera Salomona i Lilienthala Adolfa.

Pierwotnie zamierzał Komitet otworzyć szkołę analfabetów

w budynku Towarzystwa „Talmud Thora“, aby usunąć wszelkie skrupuły, jakieby mieć mogła warstwa żydów ortodoksyjnych, którzyby chcieli korzystać z nauki w tej szkole. Gdy jednak Zarząd Towarzystwa „Talmud Thora“, kierując się zapatrywaniami wstecznymi, nie zgodził się na to, wtedy Komitet zwrócił się do c. k. Rady szk. kraj. która reskryptem z d. 31 października 1897 L. 26.049 (intymowanym pismem c. k. Rady szk. okr. z dnia 10 listopada 1897 L. 1827) zezwoliła na otwarcie szkoły w budynku szkoły im. Dietla na Dajworze.

Dr. Jan Albert Propper jako prezes Komitetu osobistą interwencją wyjednał u Prezydenta miasta JW. Józefa Friedleina bezpłatne światło i opał, poczynił starania o fundusze na opędzenie wydatków na środki i przybory naukowe, które frekwentanci tej szkoły otrzymują bezpłatnie i inne koszty utrzymania. Jako członek Zboru izraelickiego, wyjednał subwencję roczną w kwocie 100 koron (którą w roku 1900 podniesiono do 300 koron od r. 1902 zaś zredukowano znowu na 100 koron.)

Jako członek Rady miejskiej spowodował w r. 1899 udzielenie subwencji w kwocie 200 koron i w ogóle bardzo gorliwie zajął się organizacją i losem tej szkoły.

Dnia 6. listopada 1897 r. otwarto szkołę i odrazu zgłosiło się przeszło 130 frekwentantów w wieku od 18 do 52 lat ze sfer rzemieślniczych i ortodoksyjnych, chcących korzystać z nauki. Po klasyfikowaniu okazało się, że 48 było zupełnych analfabetów reszta zaś umiała wprawdzie odczytywać wyrazy w języku polskim, jednakże bez właściwego sposobu wygłaszania, a nawet bez należytego zrozumienia znaczenia tych wyrazów. Utworzono więc odrazu dwa oddziały a nauka odbywała się co sobotę i niedzielę od godziny 7 do 9 wieczorem.

Z powodu braku funduszków zamknięto wnet oddział drugi a pozostawiono tylko oddział analfabetów, gdzie naukę zakończono dnia 27. marca 1898 roku, doprowadziwszy do tego, że wszyscy analfabeci pokonali pierwsze trudności w czytaniu i pisanu a zarazem poznali elementarne działania rachunkowe. Na porę wiosenną i letnią zamknięto szkołę, ponieważ frekwentanci nie mogli regularnie uczęszczać na naukę.

W grudniu 1898 r. rozpoczęto drugi rok nauki. Licząc na subwencję Rady miejskiej otwarto znowu dwa oddziały, z których

pierwszy liczył 32 a drugi 46 frekwentantów w wieku od 18 do 54 lat a nauka trwała do końca marca 1899 r.

W r. szkolnym 18⁹⁹/₁₉₀₀ (od grudnia do końca marca 1900) z powodu zniesienia w szkołach przemysłowych uzupełniających oddziału dla analfabetów okazała się tem większa potrzeba szkoły dla dorosłych analfabetów, gdyż terminatorzy i uczniowie rzemieślnicy i handlowi byłiby zupełnie pozbawieni możności dobrodziejstwa korzystania z nauki, gdyby nie istniała ta szkoła, która ich przygotowuje do szkół przemysłowych uzupełn. Od tego roku pomnożono ilość godzin w oddziale I. z 4 na 6 tygodniowo, a szkołę z powodu różnych niedogodności przeniesiono do budynku szkoły im. Kazimierza Wielkiego, poruczając nadzór pedagogiczno-dydaktyczny dyrektorowi szkoły p. Munkowi Majerowi. Zapisało się wtedy 38-miu do oddziału analfabetów a 46 do oddziału II. w wieku od 13 do 46 lat.

W roku 1900/1 (od początku listopada 1900 do końca maja 1901) uczęszczało do I. oddziału 34 a do II. oddziału 48 razem 82 frekwentantów w wieku od 13 do 52 lat. W tymże roku dla umożliwienia frekwentantom czytania odpowiednich książek także poza szkołą założono bibliotekę z funduszów, które na ten cel ofiarowała W.Pani Drowa Ada Propperowa, oraz z darowanych książek przez inne osoby.

W r. szkolnym 1901/2 (od początku listopada 1901 roku do końca kwietnia 1902) zapisało się do I. oddziału 28 a do II. 29, razem 57 frekwentantów w wieku od 13 do 47 lat.

W r. szk. 1902/3 (od początku listopada 1902 do końca marca 1903) korzystało z nauki w I. oddziale 28 a w II. oddz. 25, razem 53 frekwentantów w wieku od 13 do 54 lat.

W październiku 1902 objął przewod. komitetu p. Dr. Adolf Gross, ponieważ Dr. J. A. Propper zapadł ciężko na zdrowiu.

Chcąc zapewnić trwałą byt tej instytucyi, postanowiano na posiedzeniu z dnia 12. października 1903 r. zorganizować stowarzyszenie, którego statut zatwierdziło c. k. Namiestnictwo reskr. z dnia 6. lutego 1904 r. L. 9404.

Pierwsze Walne Zgromadzenie Towarzystwa odbyło się dnia 16. marca 1904 na którym też wybrano obecny Wydział.

Ponieważ od dłuższego czasu zgłaszały się do Zarządu szkoły robotnice i sługi, pragnące korzystać z nauki w szkole dla do-

rosłych analfabetów, Komitet, czyniąc zadość potrzebie, postanowił otworzyć także szkołę dla analfabetów płci żeńskiej i otrzymał na to zezwolenie reskryptem c. k. Rady szk. krajowej z dnia 20. marca 1904. L. 48467 (c. k. R. szk. okr. z dnia 30. marca 1904 r. L. 582). Kierownictwo obu tych szkół poruczono panu S. Spitzerowi a prowadzenie nauki powierzono pani Rozalii Nussenblattówniej.

W r. szk. 1903/4 (od połowy października 1903 do końca marca 1904) były więc dwie szkoły czynne. Do męskiej zapisało się w I. oddz. 18 a w II. oddz. 25 frekwentantów, a w szkole żeńskiej do I. oddz. 48 a do II. oddz. 63 frekwentantek.

W r. szk. 1904/5 (od połowy października 1904 do końca marca 1905 r.) w szkole męskiej było w I. oddz. 30 a w II. oddz. 37 frekwentantów w wieku od 14 do 56 lat; w szkole żeńskiej w I. oddz. 56 a w II. oddz. 58 frekwentantek we wieku od 13 do 32 lat.

Zamiar urządzenia publicznych odczytów dla szerszych warstw ludności żydowskiej nie mógł być zrealizowany, gdyż c.k. Rada szk. krajowa odmówiła na ten cel sali szkolnej, a z powodu spóźnionej pory na podobne odczyty, musiano na razie zaniechać starania o inny odpowiedni lokal.

Natomiast przeznaczył Wydział część wkładek członków na zasilenie biblioteczki szkolnej odpowiednimi dziełkami, aby frekwentanci także poza szkołą mogli się ćwiczyć w czytaniu książek polskich.

Sprawozdanie rachunkowe umieszczone poniżej, przedkładamy za czas od objęcia przewodnictwa przez Wgo Dra Grossa t. j. począwszy od roku 1902/3.

Oddając P. T. Publiczności pierwsze drukowane sprawozdanie z czynności tej szkoły od jej założenia, poczuwa się podpisany Wydział do miłego obowiązku wynurzenia szczerzej podziękii wszystkim, którzy dotychczas popierali sprawę szkoły dla dorosłych analfabetów na Kazimierzu w obywatelskiem zrozumieniu jej doniosłości dla społecznienia szerszych warstw żydostwa na pożytek własny i ogółu, w szczególności zaś wyraża serdeczne podziękowanie za ofiarność Świet. Radzie miejskiej, Gminie wyzn., Dyrekeyi Kasy Oszcz. i Zarządowi Świątyni Izrael. postępowych.

Wydział.

Zestawienie rachunkowe

za ostatnie trzy lata.

Rok 1902/3.

Dochody:

Subwencya Prześw. Rady miasta Krakowa . . .	200.—	K.	
„ „ Zboru izraelickiego . . .	<u>300.—</u>	„	500.—

Rozchody:

Wydatki na utrzymanie szkoły (wynagr. dla naucz., przybory naukowe, afisze i obsługa	K.	459·90	
Saldo . . .			<u>40·10</u>

Rok 1903/4.

Dochody:

Saldo z roku 1902/3	40·10	K.	
Subwencya Prześw. Rady miasta Krakowa . . .	200.—	„	
„ Kasy Oszczędności	100.—	„	
Wkładki członków	86.—	„	
Zaliczka od Wgo Dra Grossa	<u>350.—</u>	„	776·10

Rozchody:

Wydatki na utrzymanie szkoły	818·74	„	
Pozostaje do pokrycia	42·64	„	
Oprócz otrzymanej zaliczki od Wgo Dra Grossa	<u>350.—</u>	„	
Niedobór wynosi	392·64	K.	

Rok 1904/5.

Dochody:

Subwencya Prześw. Rady miasta Krakowa	400—	K	
Subwencya Prześw. Zboru izraelskiego	100—	"	
„ Stow. Izraelitów postępowych	50—	"	
Wkładki członków	285—	"	
Zaliczka od Wgo Pana Dra Grossa	230—	"	1065—
			<hr/>

Rozchody:

Zwrot zaliczki Wiel. Panu Drowi Grossowi	350—	K.	
Wyrównanie rachunku z roku 1903/4	42·64	"	
Wydatki na utrzymanie szkoły	700·64	"	
Na zakupno książek do biblioteki	60—	"	1153·28
			<hr/>

Pozostaje do pokrycia oprócz otrzymanej zaliczki od Wgo Dr. Grossa w kwocie	230—	K.	
Kwota na utrzymanie szkoły	68·28	"	
Niedobór wynosi	298·28	K.	

Celestyna Rosenberg
skarbniczka.

Skład Wydziału.

Dr. Adolf Gross, Prezes
Droga Ada Propper, Wiceprezesowa
Adolf Lilienthal, sekretarz
Celestyna Marya Rosenberg, skarbniczka
Droga Ignacowa Landau
Aptek. Paulina Rosenberg
Dr. Maurycy Horowitz
Dr. Wilhelm Krongold
Inż. Ludwikowa Rapaport
Dyr. Salomon Spitzer
Dr. Józef Steinberg

Spis członków.

Aderowa Stefania
Apfelbaum S.
Bannet Samuel
Baum Adolf
Bieder Bernard
Better S.
Blumenfeld M.
Blühbaum
Breiter Emil
Brummer Jakób
Censerówna Fryderyka
Croo
Danziger Izak
Dr Drohocki Izydor
Dr Drobner
Edelmann Adolf
Eibenschütz
Dr Eibenschütz Zygmunt
Eiger Maria
Dr Ehrenpreis Zygmunt
Eichhorn Emanuel
Dr Epstein Stanisław
Dr Fischler Adolf
Dr Fischlowitz Leon
Fink Wilhelm
Finkelstein Henryk
Dyr. Fraenklowa Rozalia
Fraenkel Sabina
Fraenkel Salomea
Freundowa
Dr Friedmann Ludwik
Frommer Leon
Dr. Frühling Rudolf
Geschwindowa
Ginzig Aleksander
Glasnerówna Regina

Glücksmann B.
Dr Goldfinger
Goldfinger Józef
Dr Goldwasser Ludwik
Grodyński c. k. kapitan
Dr Gross Adolf
Gross Berek
Grünberg Efroim
Drowa Grünhutowa
Grünwald Anna
Gutterówna Dorota
Gutterowa Gusta
Gutter Leon
Gumplowicz J.
Dyr. Grynfelt Julia
Gutter Gusta
Dyr. Hay Antoni
Henschel Leopold
Herz Joanna
Dr Hirsch Herman
Hirschowa Antonina
Hirschfeld Zygmunt
Holzer jun.
Drowa Horowitz Karolina
Dr Horowitz Maurycy
Horowitz Maurycy
Horowitz Natan
Immerglück Antonina
Apt. Jahr Karol
Jakobsohn
Josefsthal Artur
Dr Jurowicz Izydor
Kaufmann Henryk
Kehlemowa Rozalia
Kobler Ferdynand
Kobler Herman

Kochane Ch.
Knobel Szymon
Dr Krongold Wilhelm
Krongold Marcella
Drowa Conbowa Wiktorya
Drowa Laxowa Zygmuntowa
Dr Landau Jan
Drowa Landau Ignacowa
Drowa Landau Filipowa
Dr Landy Ludwik
Liebeskind Adolf
Lilienthal Adolf
Lipschütz Ernest
Dr Lustgarten Ludwik
Dr Lustigowa Franciszka
Loric Artur
Inż. Mandel
Margulies Salomon
Dr Maschler
Dr Meisels Adolf
Dr Münz Emil
Münz Helena
Dr Münz Michał
Nussenblattówna Rozalia
Dr Oberlaender
Pamm Adolf
Pineles Albert
Drowa Propper Ada
Dr. Praetzel Gustaw
Inż. Rapaport Ludwikowa
Rapaport Regina
Rapaport Karolina
Rapaport Rozalia
Reichmannówna Amalia
Reicher Henryk
Reicher Stanisław
Reicher Maksymilian
Reifer Arnold
Rimler Henryk
Rittermann Franciszka
Rock Łazarz

Rosenberg Celestyna Marya
Rosenberg Paulina
Rosenblum Marya
Rosenzweig Bronisława
Rothhirsch Jakób
Rothhirsch Dawid
Rothhirsch Zygmunt
Dr Rothwein
Rubinówna Olga
Dr. J. Scharf
Schäfer Rozalia
Dr. Schächter
Schenker Józef
Schönberg Marya
Schönberg Natan
Schönfeld Leon
Silbersteinowa z Łodzi
Dr. Silberstein Stanisław
Sperling Juliusz
Spirówna Gizela
Spitzer Salomon
Sperber Salo
Steif Felicya
Dr Steinberg Józef
Steinberg Joachim
Sternbach M.
Prof. Sternbach
Storchowa
Dr Syrop
Tislowitz Salomon
Torbe Benjamin
Vorzimmer Hermann
Wachtłowa Franciszka
Wachtel Bernard
Dr Warschauer Rozalia
Dr. Winkler S.
Wasserberg Norbert
Weindling
Wohlfeld
Wolf Zygmunt

